

6. TRENDY ROZVOJA

Pre zmapovanie súčasných trendov rozvoja územia UMR Liptov sme rovnako ako pri SWOT analýze vychádzali zo spracovanej analytickej časti v PHSR Žilinského samosprávneho kraja 2021+.¹

VZDELÁVANIE, EKONOMIKA A INOVÁCIE

V súvislosti s medzinárodnými záväzkami SR sa bude podporovať **zelené inovatívne podnikanie** – prevažne v poľnohospodárstve, priemysle či službách, vrátane podnikov cestovného ruchu, ktoré významnou mierou prispievajú k ochrane či obnove kvalitného životného prostredia. Pre región Liptov, ktorý má na svojej rozlohe 70% chránených území, má tento trend veľký význam. Posilnenie tohto trendu bude závisieť aj od motivačných nástrojov na prilákanie „mozgov“ do regiónu, ich udržanie a od schopnosti ich integrácie do miestneho podnikateľského a nepodnikateľského prostredia.

Vzrastie aj význam medzisektorovej spolupráce a nových spoločných platforiem na podporu zdieľanej a cirkulárnej ekonomiky. Na vzostupe budú inovácie v oblasti podporných služieb. Zvýšenie miery inovatívnosti si bude vyžadovať systémovú a kontinuálnu podporu ľudského kapitálu, rozvoja zručností a spoluprácu výskumných inštitúcií a podnikateľského sektora.

Pandémia ukázala, že odvetvová skladba regiónu Liptov by sa mala diverzifikovať aj do iných odvetví ako sú súčasné ťažiskové odvetvia pre okresy Ružomberok a Liptovský Mikuláš. Kým okres Ružomberok je centrom papierenského priemyslu, okres Liptovský Mikuláš je najvýznamnejším slovenským centrom cestovného ruchu medzinárodného významu. Zmeny v ťažiskových priemyselných odvetviach, ale aj v doplnkových odvetviach budú ovplyvnené technologickými a netechnologickými zmenami: nástupom elektromobility, automatizácie, digitalizácie procesov, robotizácie a podpory využívania technológií šetrných k prírode.

V dlhodobom horizonte bude rásť potreba špecialistov v oblasti informačných a komunikačných technológií, zdravotníctve a sociálnych službách, odpadovom hospodárstve, v službách spojených s ekológiou a životným prostredím a v podpore rodinného podnikania, vrátane remesiel.

Bude nevyhnutné posilniť internacionalizáciu miestneho prostredia naprieč všetkými odvetvami a sektormi a výnimočnú pozornosť venovať tiež medzinárodnej a cezhraničnej spolupráci.

Vzdelávací systém sa bude musieť vyrovnávať s výzvami ako digitalizácia a individualizácia obsahu vzdelávania, využitie nových technológií a foriem vzdelávania, zmena poskytovania vzdelávacích služieb, flexibilné prepojenie vzdelávania s lokálnym trhom práce, rastúci význam a potreba celoživotného vzdelávania. Úzka spolupráca s poskytovateľmi vzdelávania a zamestnávateľmi sa stane nevyhnutnosťou.

ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Trend postupného zlepšovania kvality životného prostredia je dlhodobou dominantnou výzvou. Aj napriek výzve súčasných európskych politík v oblasti životného prostredia a zmeny klímy a ich postupnej implementácie do národnej legislatívy a stratégií naďalej pretrvávajú pokles biodiverzity a nadmerné využívanie prírodných zdrojov v dôsledku urbanizácie a suburbanizácie, dopravných a priemyslových stavieb a ďalších aktivít ekonomického rozvoja. K tomu je potrebné brať do úvahy dopady zmeny klímy, ktoré vedú k nedostatku vody, znižovaniu jej kvality, suchu a s tým súvisiacim zhoršovaním zdravotného stavu lesových porastov. Na druhej strane, pre extrémne výkyvy počasia čelíme povodňam alebo prívalovým dažďom. Nutnosťou preto bude komplexné riešenie protipovodňových plánov s ohľadom na kvalitnú a citlivú údržbu lesov a spravovanie poľnohospodárskej pôdy. Na predchádzanie negatívnych dopadov bude nevyhnutné podporovať riešenie protipovodňovej ochrany a vodozádržných opatrení v krajine formou prírodných blízkych opatrení a posilniť opatrenia na ochranu prírody, biodiverzity či poľnohospodárskej pôdy. Rovnako potrebné bude podporovať prirodzenú (prírodnú) obnovu lesov, adaptovať voľnú aj urbanizovanú krajinu a mestá na dopady zmeny klímy a radikálne obmedziť vplyvy na klímu prostredníctvom skleníkových plynov, predovšetkým oxidu uhličitého.

¹ https://www.hrajzakraj.sk/wp-content/uploads/2021/11/PHRSR-ZSK-2021_AC.pdf

Bude tiež nevyhnutné pokračovať v zlepšovaní kvality ovzdušia výmenou kotlov pre domáce vykurovanie, podporovať energetickú hospodárnosť budov a prechod energetického hospodárstva na alternatívne energetické zdroje. Zelený cieľ EÚ prináša vysoké požiadavky na inštaláciu obnoviteľných zdrojov energie (OZE), podporu nízkoemisnej dopravy a všeobecne podporu udržateľnej mobility.

Veľkou výzvou v regióne bude riešenie problému obehového a odpadového hospodárstva. Kapacita skládok na území Žilinského kraja je takmer vyčerpaná a v súvislosti s novou európskou legislatívou už nie je možné spoliehať sa na skládkovanie TKO. Nutnosťou bude podpora a rozvoj „reuse“ centier, bezobalových obchodov, zdieľanej ekonomiky cez zdieľanie a zapožičiavanie vecí a vybavenia.

Posledné roky sa výrazne zvýšila zaangažovanosť verejnosti na riešeniach životného prostredia. Zároveň sa však prejavuje aj narastajúci trend konzumného spôsobu života a fakt, že miznú skúsenosti detí s prírodou, čo prináša hrozbu následkov do budúcnosti. Riešením je zavedený systém environmentálneho vzdelávania, výchovy a osvetu.

Napojenie obyvateľov na verejnú kanalizáciu a tam, kde to nie je možné, zavádzanie predčisťovania odpadových vôd v domáciach, prípadne lokálnych čistiarnach odpadových vôd, je stále témou aj na území UMR Liptov, najmä v obciach v okolí Liptovskej Mary. Do budúcnosti sa celkovo predpokladá podpora trendu šetrenia vodou, ďalšie využívanie predčistených odpadových vôd a zlepšenie nakladania so zrážkovými vodami (podpora ich vsakovania, zadržiavania v krajine a opätovného využívania).

Riešenie znečistenia povrchových i podzemných vôd pesticídmi, ktoré sa do vôd dostávajú intenzívnym obhospodarovaním poľnohospodárskej pôdy, sa ponúka zmenou prístupu k hospodáreniu v krajine smerom k jeho udržateľnosti a ekologizácii (ekologizácia výroby, agroekológia, diverzifikácia poľnohospodárskych činností). Trendom v oblasti lesného hospodárenia zas bude posilneniu mimoprodukčných funkcií lesa a podpora ekosystémových služieb.

INFRAŠTRUKTÚRA

Positívne trendy v oblasti dopravnej infraštruktúry sú vo všeobecnosti spojené s aktivitami a investičnými projektmi z úrovne Žilinského samosprávneho kraja alebo štátu, ako napr. modernizácia a výstavba cestnej a železničnej infraštruktúry v hlavnom sídelnom koridore Bratislava – Žilina – Košice (diaľnica D1 a prekládka železnice na trase Bešeňová – Liptovský Hrádok vrátane prekládky a výstavby novej železničnej stanice). Ako nevyhnutné sa javí presmerovanie nákladnej a tranzitnej dopravy z cestnej siete prechádzajúcej mestom, ktorá neúmerne zaťažuje cestnú sieť v rámci mesta. Na riešenie je aj investičný dlh spôsobujúci nedostatočnú starostlivosť o cesty II. a III. triedy a ich objekty, starostlivosť o autobusové zastávky, starostlivosť o regionálne železničné trate a ich železničné zastávky/prestupové terminály zabezpečujúce fyzickú dostupnosť vidieckej krajiny a jej osídlenia. Kolabujúca a so životným prostredím konfliktná dopravná obsluha obce a strediska cestovného ruchu Demänovská dolina, rovnako ako riešenie dopravnej obslužnosti ostatných turistických bodov v záujme na udržateľnom ekologickom princípe, je pre územie UMR jednoznačnou prioritou.

ŽSK pripravuje zavedenie kompletného IDS prepravy osôb prepájajúceho Žilinský a Trenčiansky kraj a sústreďí sa na postupné zavádzanie osobných a nákladných automobilov s alternatívnym pohonom do premávky, vozidiel MHD s elektrickou trakciou a alternatívnymi pohonmi. Prioritou sú aj projekty nízkoemisnej mobility zahŕňajúce cyklistickú a pešiu mobilitu pripojenú na IDS, vrátane prioritného riešenia hlavných regionálnych cyklokoridorov ako Vážska cyklomagistrála.

Nástup gigabajtovej spoločnosti, rozvoj vysokorýchlostných pevných chrbticových sietí, sietí poslednej míle a 5G mobilných sietí pripojenia na internet významne ovplyvní rýchlosť komunikačných tokov v oblasti informačnej infraštruktúry.

Situácia spôsobená vojnovým konfliktom na Ukrajine poukázala na akútnosť hľadania riešení energetickej sebestačnosti a zníženia závislosti domácností a verejných budov od plynu, ako aj hľadania energetických úspor v prevádzke budov a výrobných procesoch.

SOCIÁLNA STABILITA

Starnutie obyvateľstva predstavuje pre Slovensko jednu z najväčších výziev 21. storočia, ktorá zasiahne existujúci sociálny systém vrátane trhu práce a bude si vyžadovať flexibilné riešenia komunitného charakteru, aby sa sociálna a zdravotná starostlivosť stala dostupnejšou a bola zabezpečená individualizácia uspokojovania potrieb klientov. Nevyhnutné bude zabezpečiť aktívnu účasť seniorov na živote komunity aj na trhu práce. Značné investície budú potrebné na uspokojenie zvyšujúceho sa dopytu po kvalitnej, komplexnej a dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti. Je potrebné vytvoriť podmienky pre podporu nových komunitných služieb, ktoré sa budú zameriavať na pomoc v sociálnej a zdravotnej oblasti a zvládanie ťažkých životných situácií, aj pre ľudí ohrozených chudobou a vylúčením vrátane riešenia nájomného a prechodného sociálneho bývania, najmä v mestách. Ľudí ohrozených stratou bývania bude nevyhnutné podporiť pri zabezpečovaní sociálneho bývania vrátane sprievodných opatrení. Komunitná práca s mládežou sa javí ako prioritná, najmä po dvojročnej sociálnej izolácii mladých z dôvodu pandemickej situácie spôsobenej šírením koronavírusu Covid-19 a ich silnej potrebe sa socializovať zmysluplnými aktivitami v komunite vrátane podpory športu.

Z pohľadu budúcnosti bude tiež kľúčové hľadať aktívne riešenia pre ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, ako aj opatrenia na zlepšenie udržateľnosti bývania pre takého ohrozené osoby vrátane detí, rodín s jedným rodičom a ľudí bez domova. Preto bude nevyhnutné zabezpečiť rozvoj sociálneho bývania, a to aj prostredníctvom sociálnych podnikov bývania a pridruženej sociálnej služby, ktorá prispeje k úspešnej integrácii obyvateľov do bežného života.

V oblasti sociálnych služieb krízovej intervencie je potrebné rozširovať kapacity a zabezpečenie udržateľnosti terénnej sociálnej práce a komunitných centier.

Ekonomická sila regiónov podmieňuje tiež dostupnosť integrovanej zdravotnej starostlivosti vrátane starostlivosti o duševné zdravie, sociálnych služieb poskytovaných aj na komunitnej úrovni, ako aj efektívnej a prepojenej dlhodobej zdravotno-sociálnej starostlivosti o osoby odkázané na pomoc inej osoby. Očakáva sa posilnenie miery systémovej podpory pre znevýhodnené skupiny, najmä pre deti a mladých ľudí so zdravotným postihnutím.

IDENTITA A SEBESTAČNOSŤ

Za absolútne prioritnú a kľúčovú sa javí zmena prístupu v **tvorbe a implementácii integrovaných územných politík, podporených inštitucionálnymi kapacitami priamo v regióne**, ktoré budú zastrešovať, koordinovať a zabezpečovať udržateľný, integrovaný, systematický a koncepčný rozvoj smerujúci ku komplexnému zvýšeniu atraktivity územia pre kľúčové odvetvia a všetky životné etapy obyvateľov a k ekonomickej sebestačnosti. Ak sa tento prístup nezmení, región bude strácať najvzdelanejších a najaktívnejších mladých ľudí, ktorí sa po odchode na štúdium a za prácou do zahraničia, resp. do viac rozvinutých oblastí Slovenska už na Liptov nevrátia.

Oblasť cestovného ruchu sa z pohľadu potreby znižovania uhlíkovej stopy bude výraznejšie orientovať na domáci cestovný ruch. Významným rizikom v tejto oblasti sú prípadné obmedzenia súvisiace s aktuálnymi a budúcimi pandemickými a prírodnými udalosťami. Bude rásť dopyt po udržateľnom cestovnom ruchu a pobyte v menej regulovanej prírode. V regióne Liptov sú dobré predpoklady aj pre budovanie udržateľných foriem cestovného ruchu, ktoré sú tu málo systematicky podporované (prírodný a ekologický turizmus, komunitný turizmus, vidiecky cestovný ruch a agroturizmus). V budúcnosti budú viac vyhľadávané malé a rodinné ubytovacie zariadenia, ktoré majú lepšiu odolnosť a adresne umocňujú zážitok návštevníka z miestnej kultúry, prírody a miestne špecifickej identity. Cestovný ruch zároveň zohrá významnú úlohu katalyzátora miestnej ekonomiky, a to vytváraním reťazcov pridanej hodnoty v oblasti prepájania produktov ekosystémových služieb, kultúry a športu, s existenciou a službami tradičnej supraštruktúry cestovného ruchu. Dôraz bude kladený na vytváranie integrovaných produktov a služieb, uceleného autentického zážitku spojeného s identitou a kultúrou daného regiónu a na zvyšovanie kvality služieb v destinácii Liptov. Dôležitým faktorom sa stane vnímanie celkového vizuálu prírody a pôvodnej krajiny.

Posilňovať sa budú národné, regionálne a miestne ekonomiky a ich produkčné systémy (relokalizácia) tam, kde je najvyšší potenciál a ide zároveň o ekosystémové služby. Z iniciatívy zdola nahor bude podporované vytváranie a rozvoj diverzifikovaných miestnych a regionálnych potravinových a produkčných systémov a reťazcov. Trendom je obnova potravinových tradícií a podpora zdravých lokálnych tradičných potravín aj v kontexte Stratégie EÚ z Farmy na tanier (Farm to Fork) a s nástrojmi novej Spoločnej poľnohospodárskej politiky.

V oblasti športu bude potrebné pracovať so všetkými vekovými úrovňami vrátane dobudovania športovej infraštruktúry, ktorá sa bude vzájomne dopĺňať a bude zázemím aj pre všetky úrovne vzdelávacieho systému od materských škôl cez základné, stredné až po vysoké školstvo.

V oblasti kultúry bude rásť záujem obyvateľstva o hmotné a nehmotné kultúrne dedičstvo ako súčasť hľadania a posilňovania kultúrnej identity vrátane atraktívneho celosvetového kultúrneho dedičstva (UNESCO). Miestna živá tradičná i moderná kultúra bude zohrávať významnejšie miesto pri vytváraní živých miestnych komunít prostredníctvom posilňovania ich identity. Aj napriek tomu, že v regióne Liptov jeho obyvatelia pociťujú veľmi silnú regionálnu a sociálnu súdržnosť, bude potrebné aj ďalšie udržanie vzťahu k regiónu a podpora regionálneho vzdelávania prepojeného aj na environmentálnu výchovu.